

THE ROLE OF THE STATE IN REGULATION OF THE ECONOMY

Narziyev Mirzohid Murodovich, regional manager of the department of transformation and operational efficiency, "O'zbekneftgaz" joint-stock company, Uzbekistan.

Abstract

The article provides information about the role of the state in regulating the economy.

Key words: economy, government, business, entrepreneurship, society, private property, small business, credit, export-import, currency, investment, social balance.

Davlat o'zining turli xil qo'llab-quvvatlash va tartibga solish vositalarini keng miqyosda tatbiq etish orqali bu sohaning rivojlanishini ta'minlash bilan erkin tadbirkorlik va raqobat muhitini barqarorlashtiradi, aholi bandligi va daromadlari manbaini oshirish bilan uning ijtimoiy farovonligini ta'minlaydi, davlat va mahalliy byudjetlar tushumlarini ko'paytiradi, shuningdek, muldorlar sinfini kengaytirish bilan kelgusidagi yanada yirik biznesning rivojlanishiga imkon yaratadi. Davlatning iqtisodiyotga aralashuvidan asosiy maqsad jamiyatdagi turli individlarning manfaatlaridagi ziddiyatni uyg'unlashtirish (integratsiyalash) va iqtisodiy hayotning turli jabhalarida muayan muvozanatlikni ta'minlashdan iborat bo'lmog'i lozim. Shu ma'noda iqtisodiyotni davlat tomonidan tartiblashning asosiy maqsadi iqtisodiy muvozanatga erishish asosida tanglikning oldini olish; ijtimoiy ishlab chiqarishning barqaror o'sishini ta'minlash, milliy iqtisodiyot ravnaqi uchun imkoniyatlar yaratish, shuningdek, aholi turli tabaqalari o'rtasida ijtimoiy muvozanatga erishishdan iboratdir. Davlatning tadbirkorlik sub'ektlarini rivojlantirishni tartibga solish va qo'llab-quvvatlash sohasidagi faoliyati ma'lum bir shakllar hamda usullar asosida olib boriladi. Davlat tadbirkorlik sub'ektlari faoliyatiga ma'muriy, iqtisodiy yoki institutsional usullar yordamida bevosita yoki bilvosita ta'sir o'tkazadi. Davlat tadbirkorlik sub'ektlari faoliyatini ma'muriy usullar yordamida tartibga solsa, iqtisodiy yoki institutsional usullar yordamida ularni qo'llab-quvvatlash choralari amalga oshiradi. Ma'muriy usullar yordamida xususiy mulk va tadbirkorlik erkinligi daxlsizligini himoyalash va kafolatlar berish, monopoliyani cheklash va halol raqobatni muhofaza qilish, qonun ustuvorligini ta'minlash, davlat tomonidan qabul qilingan huquqiy-me'yoriy tartiblarga rioya etilishini nazorat etish kabi muhim tadbirlarni amalga oshirish ta'minlanadi. Iqtisodiy usullar yordamida davlat bozor jarayonlarining rivojlanishini davlatning iqtisodiy siyosatiga mos yo'nalishga solish uchun ta'sir etish choralari qo'llaydi. Iqtisodiy usullar yordamida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni tartibga solish va qo'llab-quvvatlash moliya, pul- kredit, soliq, bojxona, baho, sug'urta va boshqa dastaklar orqali ta'minlanadi. Iqtisodiy jarayonlarni davlat tomonidan tartibga solishning ma'muriy usullari bozor xo'jaligining o'z-o'zini boshqarish mexanizmini cheklasa, iqtisodiy usullar ulardan faol foydalanishni rag'batlantiradi. Institutsional usullar kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlarini qo'llab-quvvatlovchi davlat boshqaruvi organlari va turli institutsional tuzilmalarni (assosiatsiyalar, palatalar, jamg'armalar, savdo uylari, ilmiy-tadqiqot markazlari va boshqalar) shakllantirish va rivojlantirishni ko'zda tutadi. Iqtisodiy va institutsional usullar orqali tadbirkorlik sub'ektlarini qo'llab-quvvatlash ko'proq ahamiyat kasb etib boraveradi. Chunki, ular tadbirkorlik va tanlov erkinligi, shaxsiy manfaatdorlik va sog'lom raqobat muhitida tadbirkorlik sub'ektlarining samaradorligini yuksaltirishda davlatning rag'batlantiruvchilik rolini yuzaga chiqaradi. Davlatning iqtisodiy jarayonlarga ta'siri darajasiga ko'ra, tartibga solishning bevosita va bilvosita usullari mavjud. Bevosita qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'ridan-to'g'ri tadbirkorlik sub'ektlariga yo'naltirilgan bo'ladi va ularning moddiy ahvolini yaxshilash hamda iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Bunday chora-tadbirlar sirasiga soliqlar to'lashda yengilliklar joriy etish, imtiyozli shartlar va foizlarda kreditlar berish, davlat buyurtmasi bo'yicha xarid qilinadigan mahsulotlarga kafolatlangan narxlar belgilash, eksport-import operatsiyalarida qulay tariflar va to'lovlar o'rnatish kabi iqtisodiy dastaklar kiradi. Ba'zan davlat tadbirkorlik sub'ektlariga qulay shart-sharoitlar yaratish va ularning samaradorligini oshirish maqsadida bilvosita qo'llab-quvvatlash choralari ishga soladi. Bilvosita qo'llab-quvvatlashda davlat ma'lum bir sohalarda to'g'ridan-to'g'ri tadbirkorlik sub'ektlariga emas, balki ularga xizmat ko'rsatuvchi tarmoqlar korxonalariga imtiyozlar yaratadi. Bundan asosiy maqsad ushbu korxonalarining tadbirkorlarga yetkazib berayotgan tovar-moddiy qimmatliklari hamda xizmatlarining narxini sezilarli darajada pasaytirish va pirovard natijada tadbirkorlik sub'ektlariga qulay iqtisodiy sharoitlar yaratib berishdir. Garchi, bilvosita qo'llab-quvvatlash choralari ob'ekti bevosita tadbirkorlik sub'ektlari bo'lmasada, ular tadbirkorlar uchun muhim ahamiyatga ega. Tadbirkorlikni tartibga solish va qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy usullariga quyidagilar kiradi: byudjet-soliq siyosati; pul-kredit siyosati; tashqi iqtisodiy faoliyatni muqobillashtirish; iqtisodiy rejalashtirish, dasturlash hamda istiqbolni belgilash. Davlat tadbirkorlik sub'ektlari faoliyatini respublikada amalda bo'lgan qonunchilik doirasida tartibga solib turadi. Bu, birinchi navbatda, ularni tashkil etish va faoliyat ko'rsatishi bo'yicha qoidalarni belgilash, yerdan foydalanish, mehnat, mol-mulk va boshqa munosabatlarni tartibga solish hamda buxgalteriya, soliq va statistika hisobotlarini yuritish tartiblarini joriy etish va boshqalarni nazarda tutadi. Kichik biznes

**International Scientific Forum "MALAYSIA":
Innovations in Economics, Social Sciences, Environment and Natural Science
December 10, 2024. Kuala Lumpur, Malaysia
ISBN 979-8-9876322-1-5**

va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorligini oshirishda ishlab chiqarishni modernizatsiyalash, yangi mahsulot turlarini ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish, eksport salohiyatini kengaytirish, mablag' bilan ta'minlashning noan'anaviy usullarini jalb etish, xorij davlatlari bilan iqtisodiy integratsiyasi darajasi va asosan bozor munosabatlarini samarali yo'lga qo'yish asosiy omillar hisoblanadi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik taraqqiyotida quyidagi asosiy yo'nalishlar dolzarb sanaladi: kichik korxonalar mahsulotlariga ehtiyoj va talab kon'yunkturasini o'rganish uchun respublika axborot tizimini tashkil etish; kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari tomonidan qo'llab-quvvatlashni faollashtirish; mahalliy miqyosda soliq imtiyozlari ishlab chiqish; tadbirkorlar va xaridorlar ijtimoiy himoya kafolatini ta'minlash; markazlashgan resurslar manbalari bilan ta'minlash; kichik korxonalar uchun asosiy fondlarning jadallashgan amortizatsiyasini rag'batlantirish; moliyaviy lizing xizmatlarini rivojlantirish; kichik venchur korxonalarga mablag' sarflayotgan xususiy sarmoyadorlarning davlat sug'urtasini tashkil etish; kichik biznes va xususiy tadbirkorlik uchun kredit muassasalarida zarur sharoitlarni yaratish va kreditlar olish imkoniyatlarini kengaytirish; maxsulot eksporti bilan shug'ullanadigan tadbirkorlar uchun valyuta tushumini sotishning majburiy me'yorlarini yaxshilash; banklararo amalga oshiriladigan hisoblash tizimini rivojlantirish; investitsiya loyihalar haqida ma'lumotlar tizimini tashkil qilish; xorij sarmoyalari uchun valyuta, soliq va tashqi savdoni boshqarish borasida mustahkam tizim o'rnatish va boshqalar.

References:

1. Shodmonov Sh.Sh. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – T.: Iqtisod, 2021. – 823 bet.
2. Gulyamov S.S. va boshqalar. Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalari. T.: "Iqtisod-Moliya" nashriyoti, 2019.